

Posudek oponenta diplomové práce

Autor: **Bc. Lucie Jůzová**
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Historie
Název: **Obrazy šlechtické války a násilí ve středověkých iluminacích**
Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.
Oponent: Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Předkládaná DP se zabývá vyobrazením války a násilí ve vybraných pozdně středověkých a raně novověkých ikonografických pramenech. Text v rozsahu 76 stran s obrazovými přílohami (s. 77-91) je rozdělen do 4 základních kapitol (*České iluminované rukopisy a jejich vývoj*, s. 6-33; *Válka a násilí ve středověku v kontextu české šlechty*, s. 34-38; *Česká středověká šlechta a její vyobrazení v iluminovaných rukopisech*, s. 39-44; *Analýza vybraných iluminací a jejich kategorizace dle dílčích okruhů*, s. 45-66).

Cílem DP bylo zprostředkovat ucelený pohled na válku a násilí české středověké šlechty v průběhu staletí na základě analýzy a interpretace vybraných iluminací 8 pozdně středověkých a raně novověkých rukopisů českého původu: pařížský zlomek latinského překladu Dalimilovy kroniky, Velislavova bible, Liber depictus, Bible Václava IV., Krumlovský sborník, Bible Zamojských, Göttingenský kodex a Jenský kodex. Dalším autorčiným cílem bylo analyzovat způsoby ztvárnění fenoménů války a násilí z pohledu české šlechty ve středověku. Poslední úkol, který si diplomantka předsevzala, bylo sledovat postupnou změnu vyobrazování války a násilí a zjistit odlišnosti v pohledech středověkých autorů iluminovaných rukopisů na tyto fenomény v průběhu středověku.

Bohužel je třeba konstatovat, že se autorce nepodařilo splnit ani jeden z vytyčených cílů. Základním nedostatkem DP je metodologický přístup: 1) Autorka se dopouští historického anachronizmu. Snaží se čtenáři předložit obraz války a násilí v českém prostředí od raného až do pozdního středověku, avšak pracuje pouze s prameny z počátku 14. století až konce 15. století (některá vyobrazení dokonce spadají do počátku století 16.). Předkládá např. pozdně středověké vyobrazení svaté Ludmily, svatého Václava či Boleslava a popisuje je jako reálný obraz války a násilí českého 10. století. Tento metodologický nonsens nikde v textu nevysvětluje a dopouští se ho opakovaně (viz. např. Břetislav a Jitka apod.). Diplomantka vychází z předpokladu, že lze pro reálný obraz války a násilí v českém prostředí raného a vrcholného středověku využít vyobrazení iluminátorů pozdního středověku a raného novověku. Sama však v kapitole 3. *Česká středověká šlechta a její vyobrazení v iluminovaných rukopisech* (s. 39-44) popisuje odlišný vývoj české šlechty v průběhu staletí, není mi tedy jasné, proč se v následující kapitole 4 *Analýza vybraných iluminací a jejich kategorizace dle dílčích okruhů* (s. 45-66) domnívá, že pozdně středověké a raně novověké iluminace mají autentickou výpovědní hodnotu doby, již se snaží iluminátor žijící o celá staletí později zachytit.

2) Druhým problémem DP je práce autorky s primárními materiály. Analýza a interpretace

ikonografických pramenů středověku, obzvlášť pro historika bez kunsthistorického vzdělání, je velice náročná. Diplomantka ve skutečnosti velice zevrubně popisuje jednotlivá vyobrazení a jejich výjevy, ať již zachycující české dějiny či biblickou tematiku, ikonografický rozbor a ikonologická interpretace primárních pramenů však chybí. Autorka pracuje s označeními jako „barevnost“, aniž by barvy konkretizovala a interpretovala, charakterizuje výjevy např. jako „sugestivní“, „detailní“ ale opět neuvádí, co konkrétně ve výjevu ji k tomuto označení vede, či jaké detaily iluminátor zachytil, jakým způsobem a proč. Podstata ikonografické analýzy a ikonologické interpretace dobového materiálu autorce uniká: symbolika užitých barev (v náznaku ji uvádí např. u vyobrazení Rudého moře, příloha obr. 4, kde se však domnívá, že *výrazná červená barva dodává výjevu autentičnost a je zdůrazněním násilí*, s. 19), figurativní zobrazení, stylizace, promítnutí dobového odívání, zbroje a výzbroje (opět pouze v náznaku) atd. Srovnání vyobrazení s citacemi z bible a konstatování, že ikonografický pramen koresponduje s biblickou tematikou je poněkud nadbytečné zhodnocení. Při analýze a interpretaci ikonografického materiálu by diplomantce posloužila teoretická uměnovědná díla, která by ji lépe vedla k podstatě práce s tímto složitým typem pramene.

K tomuto problému konkrétněji namátkově např. na s. 57: *“Z Bible Zamojských stojí za zmínění scéna Judit, symbolem víry a věrnosti, s hlavou Holofernovou (srov. obr. č. 22), který je svědectvím o krutosti a středověkém zabíjení.”* Nerozumím, jak diplomantka k této interpretaci dospěla, jakékoli bližší vysvětlení chybí. Totéž na s. 60: *„V Krumlovském sborníku se objevuje scéna s moudrou ženou, která zkrotila Joabův hněv vůči městu Ábela (srov. obr. č. 20). Jedná o jedno z mála ztvárnění ženy jakožto moudré bytosti mající vliv na muže.”* Tímto lakonická interpretace autorky končí. Nadto zmínka o tom, že žena drží v rukách useknutou hlavu, což by jako příklad pro zhodnocení do podkapitoly 4.4 *Genderová specifika* posloužilo lépe, zcela chybí a je otázka, zda jde o záměr nebo nedopatření (neslučuje se např. s autorčiným tvrzením, že ženy jsou předně objektem páchaného násilí?). Nejlépe problém s analýzou a interpretací hlavního pramene vystihuje autorčino zhodnocení v Závěru, neboť v celém textu DP se bohužel nic bližšího nedozvíme: s. 68: *“Pohledy autorů na danou problematiku se za jisté lišily, avšak nejedná se o diametrální rozdíly. Jak již bylo řečeno, co se týče šlechty, tak byly rozdíly spíše drobné a to v oděvu a zbroji. Ve ztvárnění války a násilí se pak jedná spíše o detaily, kterými byly iluminace rozdílné. Někteří autoři měli tendenci sugestivně vyličít válečnou vřavu skrze dramatické prvky, jiným stačilo pro sté vyobrazení, což bylo často dáno doplňkovým textem k iluminacím.”*

Z Textu není zcela jednoznačné, dle jakých kritérií diplomantka jednotlivé prameny zvolila, resp. „český původ“ je zde zavádějící (kategorizace dle zadavatele?, dle tematiky?), což autorka přiznává i u Bible Zamojských či Göttingenského kodexu. Kapitola 3 *Česká středověká šlechta a její vyobrazení v iluminovaných rukopisech*, s. 39-44, má poněkud zavádějící název, neboť se zde autorka věnuje vývoji české šlechty a charakteristice rukopisů, ale hlavní téma je až předmětem kapitoly následující (*Analýza vybraných iluminací a jejich kategorizace dle dílčích okruhů*), a sice od s. 49.

V závěrečném seznamu literatury figuruje dílo Petra Chelčického i Velislavova *Biblia picta*. Řada bibliografických záznamů, které se odkazují na dílčí kapitoly/hesla v edicích, postrádá paginaci. Roztřídění rukopisů na „duchovní, světské a přírodovědné“ je poněkud nešťastné. Na s. 21 je několik faktografických chyb viz např. císař Zikmund (r. 1419), jeho zeť Albert II., císař Fridrich III. (r. 1439), *„po jeho smrti v roce 1439 zdědil bibli císař Maxmilián“*(?). Na s. 36 je zavádějící vysvětlení, které se týká uzavírání panstva: *„Ve druhé polovině 14. století došlo k rozdělení šlechty na pány a rytíře.”* - alespoň se tedy domnívám, že se autorka odkazuje k této události. Též mám výhrady ke zkrácenému pojetí krevní msty, kterou autorka zaměňuje za „pomstu“ a vnímá ji jako násilí bez pravidel (viz např. s. 53: *„Od pradávna byla součástí všech*

společenských úrovní pomsta, na vrcholu společenské pyramidy bylo násilí ukotveno ve cti.“). Též v DP dochází k záměně různých forem exekuce s torturou. Pozor na označení Izraelci a Izraelité u popisu biblické tematiky a též nedoporučuji libovolně zaměňovat pojmy „víra“ a „konfese“. Nesouhlasím se zavádějícím tvrzením na s. 56, že :*“Vlivem reformace bylo přerušeno uctívání mrtvých a vytratila se představa očistce*“. Též si nejsem vědoma toho, že by ve středověku za porušení náboženských pravidel následovala exekuce upálením: s. 62: *“Exekuce za porušení náboženských pravidel byly prováděny upálením, jako například v případě Mistra Jana Husa a Jeronýma Pražského.*“ Za porušení náboženských norem uděloval duchovní různé formy pokání, poté následovalo rozhřešení. Nejpřísnějším trestem u nenapravitelných hříšníků pak byla exkomunikace. Kacířství však není „porušení náboženských pravidel“.

Na s. 29 se citace pramene odkazuje na literaturu bez konkrétní paginace (viz pozn. 159), totéž platí o citaci Dalimilovy kroniky (viz pozn. 221).

I přes vážné výhrady uvedené výše doporučuji DP k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou ... E....

V Hradci Králové dne 15.1.2019

Mgr. Lenka Doová, Ph.D.
oponent diplomové práce